

آیت‌الله‌عظمی‌فامزای
زیر نظر

بنیاد ایران‌شناسی

کشور پرتغال، خلیج فارس و ایران صفوی

(اکتا ایرانیکا)

ویرایش، زودی‌مته و جورج فلورس

پیشکش

محمد بهرام زاده

مترجم و ویراستار

حمید رضا زیبایی

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیفا

عنوان و نام پدیدآور : کشور پرتغال، خلیج فارس و ایران صفوی (اکتا ایرانیکا) / ویرایش رودی مته و جورج فلورس؛ به کوشش محمد بهرامزاده؛ مترجم و ویراستار حمیدرضا زیبایی.

مشخصات نشر : تهران: بنیاد ایران شناسی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری : ۳۷۲ ص.

فروست : مجموعه اسناد و مدارک خلیج فارس / زیر نظر سیدمحمد خامنه‌ای.

شابک : 978-964-8776-33-1

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

یادداشت : عنوان اصلی: Portugal, the Persian Gulf and Safavid Persia, 2011

یادداشت : نمایه.

موضوع : ایران - روابط خارجی - پرتغال

موضوع : Iran - Foreign relations - Portugal

موضوع : پرتغال - روابط خارجی - ایران

موضوع : Portugal - Foreign relations - Iran

موضوع : ایران - تاریخ - صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ ق.

موضوع : Iran - History - Safavids, 1501-1736

شناسه افزوده : سید محمد علی، ۱۹۵۳-م.، ویراستار

شناسه افزوده : Matthee, Rudolph P., ۱۹۵۳-

شناسه افزوده : فلوریس رورز مانوال، ۱۹۶۴-م.، ویراستار

شناسه افزوده : Flores, Manuel, 1964-

شناسه افزوده : بهرامزاده، محمد، ۱۳۴۹-

شناسه افزوده : زیبایی، حمیدرضا، ۱۳۵۲-م. مترجم، ویراستار

شناسه افزوده : خامنه‌ای، سیدمحمد، ۱۳۱۴-

شناسه افزوده : Khamenei, Seyyed Mohammad

شناسه افزوده : بنیاد ایران شناسی

رده بندی کنگره : DSR ۱۳۹

رده بندی دیویی : ۳۲۷/۵۵۰۴۶۹

شماره کتابشناسی ملی : ۶۱۹۴۵۸۱

عنوان کتاب: کشور پرتغال، خلیج فارس و ایران صفوی (اکتا ایرانیکا)
ویرایش رودی مته و جورج فلورس

شمارگان: ۴۰۰ جلد

به کوشش: محمد بهرامزاده

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: ایرانچاپ

مترجم و ویراستار: حمیدرضا زیبایی

ناشر: بنیاد ایران شناسی

صفحه آرا و طراح جلد: مونا طوسی

تهران، شیخ بهائی جنوبی، خیابان ایران شناسی،

بنیاد ایران شناسی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۷۶-۳۳-۱

قیمت: ۹۳۰،۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به بنیاد ایران شناسی است.

فهرست مطالب

۹	دیاچه
۱۱	مجوز کتبی نویسنده کتاب در رابطه با ترجمه
۱۵	درباره دست‌اندرکاران
۱۹	مقدمه رودی مته
۲۷	بخش اول: نقشه برداری ناحیه: تاریخ‌نگاری و نقشه‌برداری
۲۹	۱. از نگاه بنده: تکوین گفتمان پرتغالی در رابطه با ایران صفویه / خوآئو تیلِس ایکونا
۷۹	۲. ترسیم سیاط ولوت یک امپراتوری: نقشه‌نگاری پرتغالی‌ها از نواحی ساحلی دریای پارسی در دوران صفویه / نلسون بیدرمن
۱۱۱	بخش دوم: پرتغالی‌ها و ایران
۱۱۳	۳. دو فهرست در آمد و صیال از هرمز (۱۵۱۵-۱۵۴۳) / ویلم فلور
۱۳۳	۴. پرتغالی‌ها در قشم / دنیس تی پاتس
۱۵۷	۵. شکست آشکار: خارج شدن از کوه راس از سلطه پرتغالی‌ها در سال ۱۶۱۴ و عواقب سیاسی و تجاری آن / ای. کی. فاریدانی
۱۸۳	بخش سوم: پرتغال و خلیج پهن‌آور فارس
۱۸۵	۶. رقابت پرتغالی-عثمانی در خلیج فارس در اواسط قرن شانزدهم: محاصره هرمز، سال ۱۵۵۲ / دژانیرا کوتو
۲۲۵	۷. شکست قطعی امپراتوری: پرتغالی‌ها در خلیج فارس، میان رفت و امامت / جیان کارلو گسال
۲۴۱	۸. حل مکعب روییک: هرمز و چالش‌های جغرافیای سیاسی غرب آسیا از حدود ۱۵۹۲ تا ۱۶۲۲ / جورج فلورس
۲۶۹	بخش چهارم: سفر و دیپلماسی
۲۷۱	۹. متحدان دور: روابط دیپلماتیک بین پرتغال و ایران در دوران سلطنت شاه‌صمصا، ۱۵۷۶-۱۵۲۴ / رودی مته
۳۰۳	۱۰. سرگذشت‌های پارسی پدر آنتونیو دگویا / رویی مانوئل لوریررو
۳۲۱	۱۱. جیووان باتیستا و جرولامو ویچتی در هرمز / میکله برناردینی
۳۳۹	۱۲. نجیب‌زادگان ایرانی در دربار اسپانیا در اوایل قرن هفدهم / انریکه گارسیا ایران
۳۵۷	ضمیمه

فهرست نقشه‌ها و تصاویر

نقشه‌ها

- ۸۲ ۲-۱ نیمه غربی منطقه ساحلی ایران
 ۸۳ ۲-۲ نیمه شرقی منطقه ساحلی ایران
 ۱۲۲ ۳-۱ هرمز و خلیج فارس در اوایل قرن شانزدهم
 ۱۶۱ ۵-۱ هرمز، کومورائو و تنگه‌های آن در اوایل قرن هفدهم
 ۱۸۰ ۵-۲ خلیج فارس در اوایل قرن هفدهم

تصاویر

- ۸۶ ۲-۱ بظلمیوس (رُم، ۱۴۷۸)
 ۸۷ ۲-۲ «جهان‌نمای کتینو» (۱۵۰۲)
 ۸۷ ۲-۳ پدرو رینل (حدود ۱۵۱۰)
 ۸۹ ۲-۴ فرانسیسکو رودریگز (حدود ۱۵۱۵)
 ۹۰ ۲-۵ پدرو رینل (۱۵۱۷)
 ۹۱ ۲-۶ اطلس میلر (۱۵۱۹)
 ۹۳ ۲-۷ خورخه رینل (۱۵۱۹)
 ۹۴ ۲-۸ دیگو ریبرو (۱۵۳۰)
 ۹۵ ۲-۹ گاسپار ویگاس (۱۵۳۷)
 ۹۷ ۲-۱۰ «اطلس لیسوآ» (حدود ۱۵۶۰)
 ۹۸ ۲-۱۱ نمودار گرینویچ (۱۵۵۰)
 ۹۹ ۲-۱۲ «جهان‌نمای مسطح وین» (حدود ۱۵۴۵)
 ۱۰۱ ۲-۱۳ «اطلس والارد» (۱۵۴۷)
 ۱۰۳ ۲-۱۴ لازارو لوتیز (۱۵۶۳)
 ۱۲۸ ۳-۱ دماغه جاسک از میان دریا و از فاصله ۱۱ کیلومتری ... (۱۶۴۵)
 ۱۲۸ ۳-۲ شمایی از دماغه جاسک که توسط قایقرانی از فاصله ۳/۵ کیلومتری ... (۱۶۴۵)
 ۱۲۹ ۳-۳ جزیره گوآ و دماغه مُسندام (۱۶۴۵)
 ۱۳۰ ۳-۴ ساحل عمان و دماغه مُسندام (۱۶۴۵)
 ۱۳۱ ۳-۵ خلیج دِبا (دابی) در عمان با نمایش عمق دریا (۱۶۴۵)
 ۱۳۵ ۴-۱ عکس ماهواره‌ای از قشم و تنگه هرمز
 ۱۴۰ ۴-۲ سنگ قبر پرتغالی‌ها که کمی قبل از سال ۲۰۰۴ در قشم ...
 ۱۴۵ ۴-۳ بخش ثانویه نمای خارجی قلعه پرتغالی‌ها در قشم ...
 ۱۴۵ ۴-۴ نمای خارجی قلعه پرتغالی‌ها که از سمت دریا ...
 ۳۳۴ ۱۱-۱ زبور (مناجات‌های داوود) (ترجمه فارسی، ۱۶۰۶)
 ۳۳۵ ۱۱-۲ زبور (مناجات‌های داوود) (ترجمه فارسی، ۱۶۰۶)
 ۳۳۶ ۱۱-۳ زبور (مناجات‌های داوود) (ترجمه فارسی، ۱۶۰۶)
 ۳۳۷ ۱۱-۴ زبور (مناجات‌های داوود) (ترجمه فارسی، ۱۶۰۶)

دبیاج

اكتا ایرانیکا مجموعه کتاب‌های علمی- تخصصی با موضوع ایران‌شناسی است که توسط گروهی تحقیقاتی در دانشگاه لیژ بلژیک از سال ۱۹۷۱ تا امروز در حال چاپ و منتشر شدن است. تاکنون ۵۷ جلد از این مجموعه با موضوعات تاریخ، باستان‌شناسی، هنر، زبان و ادبیات ایران منتشر شده است. اکتا ایریکا را نباید با دانشنامه ایرانیکا یکی دانست؛ چرا که این مجموعه اساساً زیر نظر کارگروهی متخصص در بخش «مطالعات هند و ایرانی» دانشگاه لیژ در دست پژوهش قرار دارد. اکتا ایرانیکا دانشنامه‌ای زآمد نیست که تردیدی در ترجمه آن بتوان داشت؛ بلکه مجموعه‌ای تحقیقی است که به صورت کاملاً حرفه‌ای و تخصصی در هر کتاب موضوعی ایران‌شناختانه را به‌طور مستقل در قالب مقالمای بزرگان هر حوزه مطالعه و بررسی کرده است. و از این بابت اعتبار علمی آن را باید با مجله تاریخ ایران کمبریج و مانند آن یکی گرفت. از همین رو، اکنون در شمار منابع درسی رشته‌های دی‌ریختار دانشگاه‌های کشور و همچنین مرجعی برای انتخاب پرسش‌های آزمون دکترای رشته‌های تاریخ و باستان‌شناسی در سال‌های اخیر بوده است.

نظر به این اهمیت از دو سال قبل معاونت پژوهشی اقدام به بررسی و سپس ترجمه کتاب کشور پرتغال، خلیج فارس و ایران صفوی، کرده که در سال ۱۱۱۰ در بلژیک تحت عنوان پنجاه و دومین کتاب از مجموعه اکتا ایرانیکا چاپ شده بود. دوازده مقاله این کتاب توسط ایران‌شناسان مشهوری چون ویلم فلور، دژانیرا کوتو، رودی مته و... نگاشته شده‌اند. این مجموعه نتیجه پژوهش‌های ارزشمندی براساس منابع و مراجع پرتغالی است که اکنون در مطالعات خلیج فارس در کشور ما امری تازه، ضروری و مفید به‌نظر می‌رسد. آشنایی پژوهشگران ایرانی با منابع و مراجع پرتغالی مانند کتاب‌های جغرافیایی و تواریخ و سفرنامه‌های عصر اکتشافات و تحقیقات جغرافیاییشان با دو کتاب جهانگیر قائم مقامی (۱۲۹۷-۱۳۶۰ ش)، اسناد فارسی، عربی و ترکی در آرشو ملی پرتغال درباره هرموز و خلیج فارس چاپ ۱۳۵۴ و مسئله هرموز در روابط ایران و پرتغال (۱۳۵۴) آغاز شد و اکنون پس از گذشت بیش از چهل و پنج سال از چاپ آن کتاب‌ها هنوز اطلاعات ما از داده‌های پرتغالی درباره ایران و خلیج فارس محدود به سه یا چهار کتاب دیگر باقی مانده است. از همین بابت کمتر پژوهش فارسی را می‌یابیم که به منابع پرتغالی- علی‌رغم محتوای مهم و غنی آنها- مراجعه کرده باشد. ترجمه کتاب حاضر می‌تواند تا اندازه زیادی این کمبود را برطرف کند. ترتیب چیدمان مقاله‌ها و اطلاعات آمده در آنها فرآیند کاملی از مسائل و وجوه متنوع مسایل خلیج فارس اعم از مباحث

جغرافیایی، تاریخی، سیاسی، روابط بین‌المللی، اقتصادی، اجتماعی و... در قرن شانزدهم و هفدهم میلادی را در بر گرفته است و با توجه به اینکه ورود پرتغالی‌ها به خلیج فارس با سرآغاز حضور استعمار در منطقه خلیج فارس و اقیانوس هند همزمانی دارد، مطالب کتاب با بیان واقعیت‌های مستند شده تاریخی و حقوقی، می‌تواند مرجع دست‌اولی برای تبارشناسی استعمار غرب در مشرق زمین و همچنین مبنای مناسبی در پاسداشت منافع ملی کشور در حال حاضر باشد.

فرآیند ترجمه پس از مکاتبه با رودی مته و جورج فلورس، نویسندگان کتاب پرتغال، خلیج فارس و ایران صفوی و ارسال نظر مساعد آنان به آقای حمیدرضا زیبائی آغاز گردید. اصل متن نامه و ترجمه آن‌ها در ادامه ارائه خواهد شد. پیش از چاپ این اثر، دو مقاله برگرفته از آن در شماره‌های ۷ و ۹ فصلنامه مطالعات خلیج فارس، در بنیاد ایران‌شناسی به چاپ رسیده است. افزون بر خوش‌خیالی‌ها، ترجمه، اطلاعات تکمیلی به متن اصلی برای درک بهتر مطلب توسط مترجم اضافه شده است. این افزوده‌ها با نشانه (مترجم) در پانوشت‌ها با متن اصلی متمایز شده است. برای تسهیل کار نیز نام اسامی خاص شامل اعلام اشخاص و نام‌های جغرافیایی و عنوان کتاب‌ها آوانویسی شده است. تبیین نام‌های جغرافیایی با موقعیت‌های امروزی بسیار دشوار بود. به‌ویژه اینکه نویسندگان عموماً زمان ضبط پرتغال را به کار برده‌اند؛ حاصل اینکه تا جایی که منابع در دسترس اجازه داد کار تطبیق بر اساس استاری انجام شده است. همچنین از ذکر نام‌های پرتغالی کتاب‌های فارسی و عربی پرهیز شد و صورت بومی آن در دستور کار قرار گرفت. خوانندگان محترم با مطالعه کتاب در خواهند یافت که بنیاد ایران‌شناسی رویکرد منتقدانه را در مواجهه با پژوهش‌های غریب‌بومی از نظر دور نداشته است و این مهم در مواردی که نویسندگان سهواً یا عمدتاً دچار کج‌فهمی از فرهنگ ایران شده‌اند، توسط مترجم راآوری شده است.

توضیحات بیشتر درباره نویسندگان در ادامه و درباره متن اصلی کتاب، مقدمه آقای رودی مته آمده و ما را از شرح بیشتری نیاز کرده است. کوتاه اینکه نتیجه نهایی کار حاصل زحمات این عزیزان اکنون در قالب کتاب حاضر همراه با نقشه، نمودار، جدول و فهرست نمایه به جامعه علمی کشور و ایران دوستان و خلیج‌فارس پژوهان تقدیم می‌شود. امید است بتواند گوشه‌ای از واقعیت‌های مربوط به تاریخ و فرهنگ دیرپا و غنی ایران در منطقه خلیج فارس را روشن کرده و مفید فایده باشد.

سید محمد خامنه‌ای

رئیس بنیاد ایران‌شناسی